

L'ESCUT DE TORROELLA A LES NOSTRES PEDRES

Històricament, no tenim cap notícia escrita dels orígens de l'escut de Torroella, només ens han arribat els escuts i les dates gravats sobre les pedres pels picapedrers de la vila.

Si reculem al segle XIV, un dels més florents econòmicament per a la vila, malgrat alguns anys en què es trobà immersa en guerres i en la pesta, ens trobem que Torroella gaudeix de franquícies i privilegis que afavoreixen un creixement industrial i mercantil, en particular amb la fabricació de draps. Aquesta empenta econòmica promou una societat dirigent del municipi, aburgesada i amb un cert aire de noblesa, ja que els seus membres tenen escuts d'armes propis. Entre altres, els més coneguts foren els Pons, Ferrer, Rufac, Tor, Llavà,... els noms dels quals periòdicament, cada any, figuren en el consell municipal.

Aquests torroellencs van emprar com a armes, en la majoria de casos, un emblema o signe adient amb el propi cognom. Els mercaders empraren el signe o senyal amb què marcaven la pròpia mercaderia, generalment un signe o una lletra gòtica.

La pruija d'ostentació heràldica dels nostres edils i la competència amb les poblacions prominents va fer que també volguessin dotar la Universitat —com llavors anomenaven l'Ajuntament— d'un escut amb les armes que trobaren ja reproduïdes en els escuts feudals torroellencs.

A Bernat de Santa Eugènia, en la conquesta de Mallorca, va pertocar-li, en el repartiment de l'illa, l'Alqueria Abdah, després Coanegre, a la qual donà el nom de Santa Maria del Camí, on construí un edifici que va esdevenir el lloc de Son Torroella. En una de les portelles dovellades, de finals del segle XIII o primers del XIV, destaca un escut amb la torre dins el seu camp, que varen conservar els successors de Bernat com a armes del llinatge primigeni.

Ramon de Torroella, primer bisbe de Mallorca, ostentava també la torre en el seu escut, que trobem en el seu sarcòfag de la seu de Palma de Mallorca.

Pel que fa a Guillem de Montgrí, es desconeix quines eren les seves armes.

En el segle XIV, destaquen a Torroella els Llavà, que havien estat distingits amb importants càrrecs polítics i militars al servei de la corona, així com els Senesterra de Santa Eugènia. Ambdues famílies varen emprar també la torre en els seus escuts. Els Senesterra ostentaven també un Paó, que trobarem en un escut lateral de la seva sepultura a l'església d'Ullà.

Per tant, no és d'estranyar que els nostres edils distingissin o dotessin la vila amb un escut amb la TORRE i que hagi perdurat fins els nostres dies, malgrat que la manca de documents, en paper o pedra esculpida, faci que no tinguem un coneixement exacte dels seus orígens.

La torre fou mantinguda sola dintre del camp de l'escut durant tot el segle XVII, l'abarrocamment hi afegirà, alguna vegada, en el segle següent, una corona, com veurem més endavant.

La més vella datació d'un escut vilatà: 1580

En la llinda de la porta d'accés al pis superior de l'Hospital de Pobres de la Vila, a l'ala primitiva de l'edifici, es troba un escut dins un cercle rebaixat a la pedra. En el camp d'aquest escut destaca una torre, amb base atalussada i portal, rematada amb quatre merlets. Són les més velles armes esculpides de la vila que existeixen avui. Damunt de l'escut i dins el cercol, hi ha gravada la data de 1580, any que deu correspondre a una de les diferents reestructuracions o reformes que es varen fer al llarg dels segles en el vell edifici hospitalari. És una mostra de la mà d'un artesà picapedrer d'una exquisida finesa escultòrica, gravada en la dura pedra calcària montgrinenca.

L'escut al temple parroquial: 1605

La Vila de Torroella va fer aportacions monetàries importants durant tot el temps que va durar la construcció del nou temple parroquial de Sant Genís. Aquella fàbrica d'ambiciosa estructura arquitectònica començada tres segles enrera, el 1605 havia coronat per fi el tancament de les arcades i les voltes del seu sostre. En dues de les seves claus es volgué commemorar l'efemèrides esculint-hi les armes de la vila i la data, el 1605.

Trobem, doncs, una altra torre, amb portalada i cinc merlets, dins un abarrocat escut.

Els pous públics

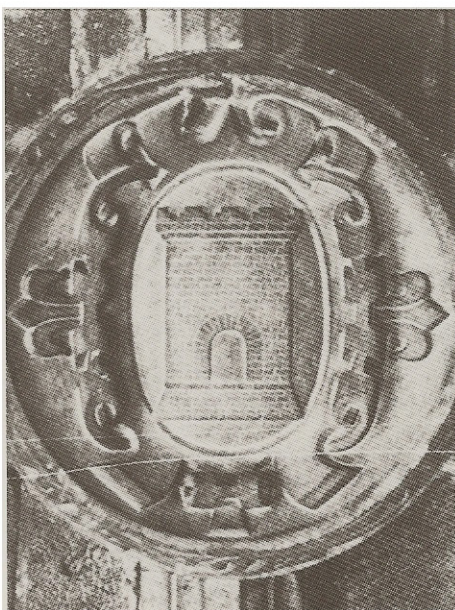
Uns altres testimonis de l'escut municipal són els que apareixen sobre la pedra dels brocals dels pous del carrer del Mar i del carrer dels Bous. El primer datat el 1607 i el segon el 1611. Per primera vegada trobem la torre de cinc merlets flanquejada per les barres d'Aragó, dintre de dos escuts romboïdals, en losange, en els quals destaquen els cinc pals. El conjunt es troba dintre un gran marc de forma ogival, enfondit en la pedra.

L'època corresponent al pagament dels treballs fets al pou del carrer dels bous, diu així:

*Compte del que la Universitat de Torroella es obligada a Mestre
Joan Coderch mestre de cases a raho de obres te fetes a dita
Universitat
(...)*

Escut de la llinda de la porta d'accés al pis superior de l'Hospital de Pobres de la Vila.

Escut en una clau de volta de l'Església de Sant Genís.

Escut al pou del carrer del Mar.

Pou del carrer del Bous.

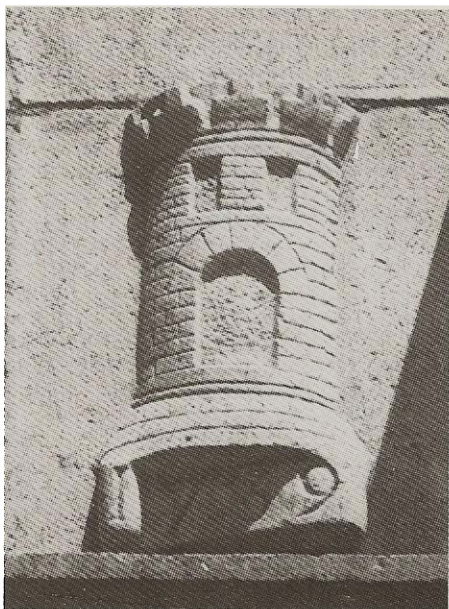
Escut de la porta forana de l'Hospital.

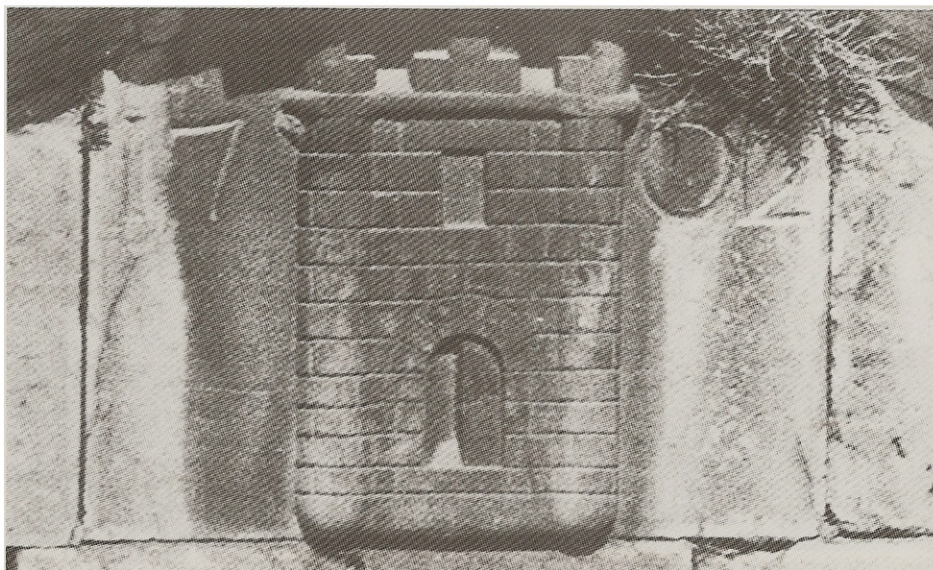
Escut de la font dels gossos.

Finestra de la sagristia de l'Església de Sant Genís.

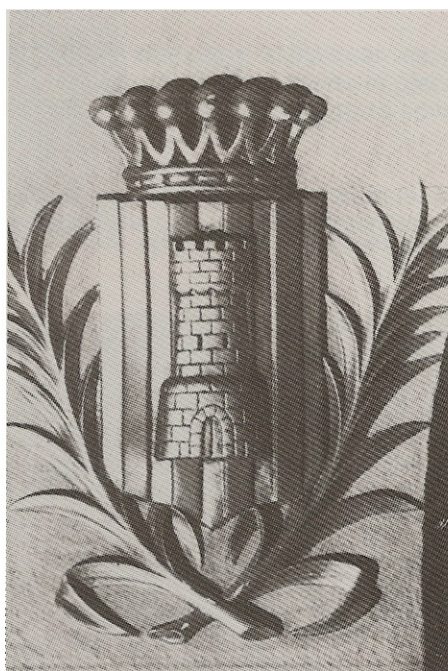
Detall del frontó de la portalada de migdia de l'Església de Sant Genís.

Detall de la façana principal de l'Església de Sant Genís.

Campana major de la Parròquia.

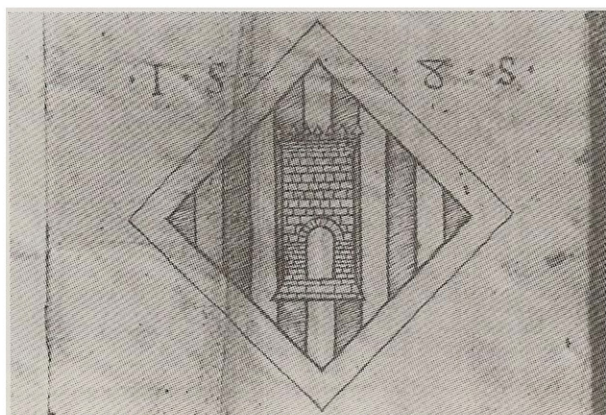
Peanya de la imatge de Sant Genís a l'Església.

Escut que fins fa poc hi havia al pou del Mustinyà (Muntanya Gran).

Pou del passeig de Catalunya.

Llibre de baptismes de l'arxiu parroquial de Torroella.

*Un doblo per scarpir les armes de la vila al pou del carrer dels
bous i fer lo coll a preu fet per dit doblo*

(...) 22 de agost 1611

Lo consol Baldiri Torroella

Guillem Calvet consol

Juan Uguet consol

La porta forana de l'hospital

D'aquest mateix segle XVII, trobem un motiu escultòric damunt la llinda de la porta forana principal de l'Hospital de Pobres de la Vila. Dins el triangle que forma el frontó destaca una torre rectangular, que sembla més un castell, amb porta i finestres, rematada per tres merlets. El medalló que el sustenta, del qual sobresurten quatre braços en forma d'aspa, és voltat d'ornamentació llaçada que ens recorda el conjunt de l'antiga porta i escut del vell convent dels frares agustinians de la vila, com si procedissin ambdós del mateix escultor-pica-pedrer. Remata el conjunt una creu de grans dimensions sobre un llaçat que duu la data de 1661.

L'escut del balcó de la Casa de la Vila

A la façana de la casa de la Vila, al balcó, entre les dues obertures, destaca un altre escut esculpit amb la torre —emblema de Torroella— i els altres costats d'aquestes obertures hi ha un escut losanjat amb els pals de Barcelona-Aragó.

Aquests escuts possiblement són de mitjans del segle XVII, quan es va reformar la façana de la Casa de la Vila i una part de les arcades de la plaça. Moment en què també es va esculpir la torre per sota la volta de la porta dovellada d'entrada a l'edifici.

Cal remarcar, també, que els consols feren esculpir una creu damunt de cada torre per deixar testimoni de la concessió de la Creu de Beneficència a la Vila l'any 1887.

Escut de la font del carrer de Costa i Hugas

Antigament, aquesta font era situada al centre de la plaça de la Vila i s'hi baixava per uns escalons. A principis del segle XVII, als anys 1610-1611, a instància d'uns veïns, la Universitat s'avingué a traslladar el dipòsit de la font a l'interior de la capella de Sant Antoni, per la qual cosa s'hi va haver de fer una volta i una cisterna que tenia un broc que sortia a l'exterior a un nivell inferior al del carrer lateral de la capella (carrer de Costa i Hugas), per això es van fer dues escales enfrontades per on es baixava per proveir-se d'aigua. Com que era un lloc molt freqüentat pels gossos assedegats, el poble va passar a anomenar-la *la font dels gossos*.

L'any 1725, amb motiu d'unes noves obres a la capella, fou adossada a la font una llosa amb l'escut de la vila. Hi apareix la torre dins un escut ogival i

damunt la boca superior de l'escut hi ha una corona, que tal vegada denota el fet que la municipalitat es trobava submergida en el període absolutista borbònic, ja que és el primer escut esculpit en què apareix una corona.

Durant el període de la dictadura de Primo de Rivera, els edils van canviar la font, aixecaren el nivell de la cisterna, col·locaren una aixeta exterior que permetia l'abastament d'aigua al pla del carrer i varen tornar a col·locar la pedra amb l'escut municipal damunt la font.

Nous escuts municipals a la parròquia

L'Ajuntament, que en tot temps va contribuir a l'aixecament del temple parroquial, deixà la torre del seu escut d'armes en llocs ben visibles de l'església de Sant Genís.

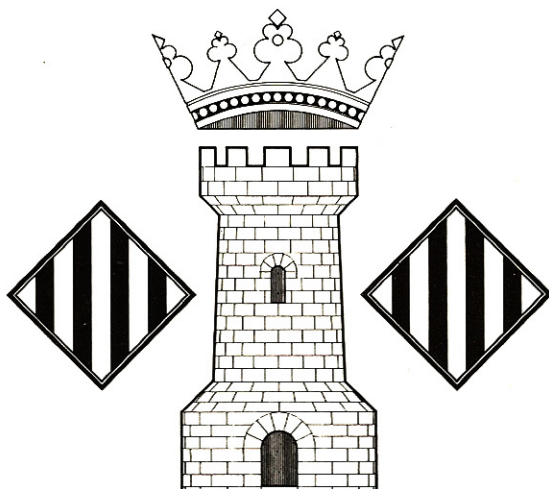
Trobem l'escut de la vila, amb data de 1733, damunt l'ornament exterior d'una finestra de la sagristia. Una altra torre de cinc merlets destaca damunt el frontó de la portalada de migdia, amb la data de 1739 (aquestes dates ens permeten, a falta d'una altra documentació escrita, saber aproximadament quan es van fer aquelles obres). Novament, trobem un altre testimoni de l'escut de la vila a la façana principal, de ponent, que en un temps era coneguda com a portal de Sant Genís. Sobre aquesta porta, hi ha una fornícula, buida, en què hi devia haver la imatge del sant i sobre la qual hi ha un senzill frontó, cobert per una voluta, en el qual destaquen el que volen ser les armes de la vila: un castell, amb porta i finestra, dues torres cilíndriques al costat i rematat per tres merlets. La data de 1762 ens dóna notícia del seu acabament.

Com a nota curiosa cal destacar que la campana Major de la Parròquia, que és posterior a la guerra civil, duu les armes de la vila, tal com les usa avui oficialment l'Ajuntament: la torre entre dos escudets, en losange, amb les barres d'Aragó. També és posterior a la guerra l'escut que hi ha a la peanya que sosté la imatge del patró de Torroella a la seva capella de la parròquia.

Pous del segle XIX

Ja en el segle XIX, trobem les armes de la vila esculpides en una llosa que hi havia sota el brocal del pou del Mustinyà, a la Muntanya Gran, que havia estat de propietat municipal. El picapedrer va seguir el model dels dos pous comuns, el del carrer del Mar i el del carrer dels Bous, a l'hora de fer l'escut. Així, hi apareix la torre en el centre flanquejada pels dos escuts romboïdals, en losange, amb les barres d'Aragó però ara sobre la torre hi ha una corona reial. La data és de l'any 1847. Malauradament, aquesta llosa amb l'escut de la vila ha desaparegut del pou del Mustinyà, per al qual fou feta.

Finalment, recollim l'escut del pou públic de la casa que havia estat del Dr. Ramon Boy, al passeig de les Cases Noves (passeig de Catalunya). Hi podem veure la torre i damunt, en losange, les barres d'Aragó i la datació que deu correspondre al 1860 (la pedra és trencada i només es distingeix el 8 i el 6). Aquest pou era propietat particular del senyor Boy i més tard va passar a ser pou públic, és per això que al costat esquerre de la torre hi ha la inscripció POZO PÚBLICO i al dret, Y DE D.R. BOY.

Actual escut municipal.

L'escut de la vila en els documents

Tot i que encara s'ha de fer un estudi sistemàtic dels segells usats en els documents, no volem acabar aquesta breu exposició sobre els escuts de la vila en les pedres de Torroella sense establir el paral·lelisme que tenen en els orígens amb els segells oficials.

L'any 1585, seguint el decret episcopal que manava a les parròquies inscriure els infants batejats, els matrimonis i les defuncions, els obrers de l'església Jeroni Miquel i Mir, i Guillem Calvet compraren a Barcelona pel preu de 34 sous un llibre on es van inscriure els batejats a la parròquia de Sant Genís.

Encapçala el llibre la inscripció **EN NOM DE LA SANTÍSSIMA TRINITAT** i, a sota, l'escrivent hi va estampar la torre en un escut en losange, sobre les barres d'Aragó, emblema de la vila de Torroella. Damunt l'escut hi ha la data: 1585. Així doncs, per una curiosa coincidència, els dos escuts de Torroella més vells coneguts fins ara, l'un en pedra i l'altre sobre paper, es porten una diferència de cinc anys solament.

L'escut oficial de Torroella

En el llibre de la festa major de 1970, el Sr. Pelai Negre fa un estudi sobre les armes pròpies de la vila i arriba a la conclusió que són la torre sola sobre el camp de l'escut, entre els dos escudets en losange amb les quatre barres, tal com el picapedrer va esculpir-les en els pous del carrer del Mar i del carrer dels Bous, i tal com apareixen en la campana major de la parròquia.

Avui són emprades oficialment pel consistori en tot el paperam oficial.

Josep Vert i Planas